

UZASADNIENIE

Projektowane rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693 1938 i 2760), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”.

Zgodnie z art. 52 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, standardy, rodzaj i zakres usług bytowych i opiekuńczych świadczonych przez rodzinny dom pomocy, warunki kierowania, odpłatności i nadzoru nad rodzinnymi domami pomocy, kierując się potrzebą zapewnienia właściwej opieki osobom umieszczonym w rodzinnym domu pomocy.

Dotychczas obowiązywało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy (Dz. U. poz. 719), które zostało wydane na podstawie ww. art. 52 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej.

Na podstawie art. 9 ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 185), został zmieniony art. 52 i art. 53 ustawy o pomocy społecznej. Przed zmianami, rodzinne domy pomocy mogły być prowadzone przez osoby fizyczne lub organizacje mające status organizacji pożytku publicznego. Zmianami do ustawy o pomocy społecznej, jakie weszły w życie w dniu 28 stycznia 2023 r., rozszerzono katalogów podmiotów mogących prowadzić rodzinny dom pomocy - obecne brzmienie art. 52 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej dopuszcza prowadzenie rodzinnych domów pomocy przez osoby fizyczne, jak również podmioty uprawnione (definicja podmiotu uprawnionego określona jest w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z tą definicją podmiotami uprawnionymi są organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571) oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej).

Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 52 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 9 ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 52 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 9, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż przez 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, która weszła w życie z

dniem następującym po dniu ogłoszenia czyli 28 stycznia 2023 r. Dotychczas obowiązujące rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy będzie obowiązywało do dnia 28 lipca 2024 r. zatem konieczne jest wydanie nowego rozporządzenia.

Projektowane rozporządzenie określa standardy, rodzaj i zakres usług bytowych i opiekuńczych świadczonych przez rodzinny dom pomocy, warunki kierowania, odpłatności i nadzoru nad rodzinnymi domami pomocy, kierując się potrzebą zapewnienia właściwej opieki osobom umieszczonym w rodzinnym domu pomocy.

Co do zasady regulacje zawarte w projektowanym rozporządzeniu w dużej części nie zmieniają się w stosunku do regulacji zawartych w dotychczas obowiązującym rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy.

Na podstawie art. 9 ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego o pomocy społecznej, w art. 52 w ust. 2 i 2a oraz w art. 53 w ust. 3 wyrazy „organizację pożytku publicznego” zastąpiony został się wyrazami „podmiot uprawniony”. Zatem konieczne jest również dokonanie analogicznych zmian w przepisach projektowanego rozporządzenia, tj. każdorazowe zastąpienie sformułowania „organizacja pożytku publicznego” sformułowaniem „podmiot uprawniony”.

Przy okazji procedowania przedmiotowego projektu rozporządzenia, wprowadzone zostaną zmiany wynikające ze zgłaszanych przez podmioty realizujące zadanie propozycji zmian legislacyjnych. Zmiany te mają m.in. służyć doprecyzowaniu przepisów bądź uelastycznieniu wymogów dotyczących funkcjonowania tej formy wsparcia, tak aby wpłynąć na rozwój rodzinnych domów pomocy (zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdania MRPiPS-06 za rok 2022, na koniec 2022 r. funkcjonowały 52 rodzinne domy pomocy).

Projektowane rozporządzenie określa standard, rodzaj i zakres podstawowych usług świadczonych przez rodzinne domy pomocy.

Zgodnie z projektowanym rozporządzeniem, rodzinne domy pomocy mogą być prowadzone w budynku jednorodzinnym, którego właścicielem lub najemcą jest osoba fizyczna bądź podmiot uprawniony prowadzący rodzinny dom pomocy. Na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów rozporządzenia również istnieje wymóg prowadzenia rodzinnych domów pomocy w budynkach jednorodzinnych. Rodzinne domy pomocy są placówkami, w których może przebywać od 3 do 8 osób, z założenia są kameralnymi placówkami

o nieinstytucjonalnym charakterze. Rodzinny charakter domu wymaga, aby placówki te umiejscowione były w budynkach, które gwarantują warunki jak najbardziej zbliżone do domowych. Właścicielem budynku winna być osoba fizyczna bądź podmiot uprawniony, jednak przepis rozporządzenia umożliwia również prowadzenie rodzinnych domów pomocy w budynkach użytkowanych na zasadzie najmu, przy zastrzeżeniu, że okres najmu musi gwarantować właściwe funkcjonowanie domu, co jest istotne w kontekście stabilności funkcjonowania podmiotu do którego osoby kierowane są na pobyt stały. Ponadto funkcjonowanie rodzinnego domu pomocy w budynku jednorodzinym co do zasady umożliwi osobom w nim przebywającym korzystanie z infrastruktury wokół budynku (ogród), w istotny sposób wpływając na komfort pobytu. Mając na względzie konieczność zapewnienia rodzinnego i kameralnego charakteru tych placówek § 2 ust. 3 projektowanego rozporządzenia wskazuje, że w jednym budynku może być prowadzony jeden rodzinny dom pomocy. Jest to również istotne z punktu widzenia idei deinstytucjonalizacji usług w pomocy społecznej.

Co do zasady usługi bytowe i opiekuńcze w rodzinnym domu pomocy świadczone są przez osobę fizyczną prowadzącą rodzinny dom pomocy, która zamieszkuje w tym domu (§ 3). Wspólne zamieszkiwanie i codzienny kontakt z osobą sprawującą bezpośrednią opiekę nad mieszkańcami rodzinnego domu pomocy jest istotny z punktu widzenia rodzinnego i nieinstytucjonalnego charakteru placówki. W przypadku rodzinnych domów pomocy prowadzonych przez podmiot uprawniony, wsparcie świadczone jest przez osobą kierującą domem, przy czym w porównaniu do przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy wprowadzono zmianę, zgodnie z którą zrezygnowano z wymogu, aby osoba kierująca rodzinnym domem prowadzonym przez podmiot uprawniony zamieszkiwała w rodzinnym domu pomocy. Wymóg, aby pracownik organizacji pozarządowej prowadzącej rodzinny dom pomocy mieszkał na stałe w rodzinnym domu pomocy, którym kieruje, wskazywany był jako jedna z głównych przeszkód powodujących brak chęci podmiotów uprawnionych do tworzenia rodzinnych domów pomocy. Zatem zmiana w tym zakresie może przyczynić się do zwiększenia zainteresowania podmiotów uprawnionych do realizacji tej formy wsparcia. Przy czym należy zaznaczyć, że mimo powyższej zmiany, to osoba kierująca rodzinnym domem pomocy winna w głównym zakresie i wymiarze sprawować opiekę nad osobami przebywającymi w rodzinnym domu pomocy, co będzie wpływać na tworzenie rodzinnej atmosfery w placówce. Powyższe ma istotne znaczenie z punktu widzenia deinstytucjonalizacji usług w pomocy społecznej.

Rodzinne domy pomocy wpisują się w ideę deinstytucjonalizacji, ze względu na kameralny i rodzinny charakter tych placówek.

Jednocześnie mając na względzie konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu opieki, osoby prowadzące rodzinne domy pomocy lub kierujące tymi domami mogą na podstawie § 3 ust. 4 projektu rozporządzenia korzystać z pomocy innych osób (np. zatrudniając osoby do wsparcia w świadczeniu opieki). W § 3 ust. 5 projektu rozporządzenia wskazano, że liczba osób świadczących wsparcie winna wynikać z potrzeb, w tym konieczności zapewnienia obecności personelu w porze nocnej, co jest szczególnie istotne w przypadku rodzinnych domów pomocy prowadzonych przez podmioty uprawnione, w przypadku których zrezygnowano z konieczności zamieszkiwania przez osobę kierującą takim domem na terenie placówki. Kwestie związane z zapewnieniem odpowiedniej liczby osób świadczących wsparcie pozostają do decyzji prowadzących rodzinne domy pomocy lub kierujących takimi domami, co wynika z faktu, iż placówki te mogą się bardzo różnić - w rodzinnym domu pomocy może przebywać różna liczba osób (od 3 do 8 osób), a ich stan zdrowia i potrzeby w zakresie opieki mogą być bardzo odmienne. Zatem mimo, iż nie określono sztywnych standardów dotyczących zatrudnienia i odpowiedniej liczby kadr (tak jak jest w przypadku domów pomocy społecznej), to rodzinny dom pomocy powinien zapewniać odpowiedni do potrzeb zakres wsparcia, w tym również przy udziale osób zatrudnionych do świadczenia opieki.

§ 4 projektowanego rozporządzenia określa rodzaje usług bytowych i opiekuńczych świadczonych przez dom, przy czym przepisy te są analogiczne do przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy. Rodzinne domy pomocy są mniej specjalistycznymi placówkami niż domy pomocy społecznej. W ramach usług bytowych rodzinny dom pomocy zapewnia miejsce pobytu, wyżywienie, utrzymanie czystości, zaś w ramach usług opiekuńczych: udzielanie pomocy w zaspakajaniu codziennych potrzeb życiowych, pielęgnację, w tym pielęgnację w czasie choroby, kontakty z otoczeniem oraz inne czynności wynikające z indywidualnych potrzeb.

Zakres wyżej wskazanych usług określony został w § 5 projektowanego rozporządzenia. W zakresie miejsca pobytu utrzymano wymóg, iż pokoje w rodzinnym domu pomocy powinny być nie więcej niż dwuosobowe, przy czym dokonano zmian odnoszących się do wielkości pokoi jednoosobowych (ograniczenie powierzchni pokoju jednoosobowego z 12 m² do 10 m², oraz pozostawienie bez zmian wymogu, iż w pokojach dwuosobowych powierzchnia na mieszkańca wynosi nie mniej niż 8 m²). Zaznaczyć przy tym należy, że uwzględniając zaproponowane zmiany wymogi te nadal są bardziej restrykcyjne niż w przypadku domów

pomocy społecznej, gdzie wielkość pokoju jednoosobowego ma powierzchnię nie mniejszą niż 9 m², zaś w przypadku pokoi wieloosobowych 6 m² na osobę. Założenie, iż pokoje mogą być nie więcej niż dwuosobowe sprzyja zapewnieniu prywatności i komfortowych warunków mieszkania.

W przepisach projektowanego rozporządzenia pozostawiono bez zmian wymogi dotyczące pomieszczeń do wspólnego użytkowania tj. pokoju dziennego pobytu służącego też jako jadalnia, kuchni dostępnej dla wszystkich mieszkańców rodzinnego domu pomocy, pomieszczeń pomocniczych do prania i suszenia oraz jednej łazienki dla nie więcej niż 5 osób i jednej toalety dla nie więcej niż 4 osób, wyposażonych stosownie do potrzeb osób korzystających z tych pomieszczeń. Projekt rozporządzenia wskazuje też na wymogi dotyczące zapewniania odpowiedniego wyżywienia, a także utrzymania czystości. W § 5 ust. 2 projekt rozporządzenia wskazuje zakres usług opiekuńczych. W ramach powyższych usług rodzinny dom pomocy zapewnia m.in. pomoc w utrzymaniu higieny osobistej, w razie potrzeby karmienie, pomoc w przyjmowaniu leków; pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych oraz nie wymagające specjalistycznej wiedzy czynności wynikające z indywidualnych zaleceń lekarskich, organizowanie czasu wolnego, świąt i uroczystości, a także niezbędną pomoc w załatwianiu spraw osobistych, w tym załatwianie spraw urzędowych, jak również możliwość odbywania praktyk religijnych.

Zgodnie z brzmieniem § 6 projektowanego rozporządzenia, kierowanie osoby do rodzinnego domu pomocy odbywa się na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez kierownika ośrodka pomocy społecznej (bądź centrum usług społecznych), na podstawie wywiadu środowiskowego i zaświadczeń medycznych dotyczących przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w rodzinnym domu pomocy (zrezygnowano z zapisu dotyczącego, iż podstawą wydania decyzji administracyjnej jest przedstawienie dowodu otrzymywania emerytury, renty lub zasiłku stałego, gdyż de facto w ramach wywiadu środowiskowego ustalana jest sytuacja dochodowa osoby). Skierowanie do rodzinnego domu pomocy następuje na pobyt okresowy lub na stałe.

Należy mieć na względzie, że rodzinny dom pomocy jest mniej wyspecjalizowaną placówką niż dom pomocy społecznej, z ograniczonymi wymogami dotyczącymi kadry sprawującej opiekę. Dlatego uzupełniono przepisy o wskazanie, iż przed wydaniem decyzji administracyjnej o skierowaniu do domu kierownik ośrodka pomocy społecznej lub kierownik centrum usług społecznych dokonuje uzgodnień z osobą prowadzącą rodzinny dom pomocy lub kierująca rodzinnym domem pomocy mających na celu określenie czy rodzinny dom

pomocy ma możliwości świadczenia usług opiekuńczych i bytowych dostosowanych do potrzeb i stanu zdrowia osoby kierowanej do takiego domu. Powyższe ma na celu przeciwdziałać sytuacjom, kiedy do rodzinnego domu pomocy kierowane są osoby wymagające ze względów zdrowotnych wzmożonej opieki, której rodzinny dom pomocy nie będzie w stanie zapewnić.

Osoby prowadzące bądź kierujące rodzinnymi domami pomocy zwracały uwagę na fakt, iż dostosowane odpowiedniego do potrzeb zakresu wsparcia nowo kierowanym do placówki osobom jest utrudniony przez brak wiedzy na temat stanu zdrowia i sprawności psychofizycznej osoby kierowanej do rodzinnego domu pomocy. Dlatego mając na względzie zwiększenie efektywności wsparcia dostosowanego do potrzeb mieszkańców rodzinnego domu pomocy, w projektowanych przepisach (§ 6 ust. 4 projektu rozporządzenia) wskazano, iż po wydaniu decyzji administracyjnej o skierowaniu do rodzinnego domu pomocy, kierownik ośrodka pomocy społecznej lub kierownik centrum usług społecznych, przekazuje do rodzinnego domu pomocy informacje na temat stanu zdrowia oraz sprawności psychofizycznej, tak aby rodzinny dom pomocy mógł zapewnić zakres usług opiekuńczych i bytowych jak najbardziej dostosowany do potrzeb osoby kierowanej do takiego domu. Przy czym, w celu ograniczenia nieuprawnionego i nadmiernego udostępniania danych, uwarunkowano możliwość przekazania tych informacji od wyrażenia na powyższe zgody osoby, której dane te dotyczą.

§ 7 projektowanego rozporządzenia określa kwestie odpłatności za pobyt w rodzinnym domu pomocy. Pobyt w rodzinnym domu pomocy jest odpłatny do wysokości odpowiadającej poniesionym miesięcznym wydatkom ustalonym w umowie dotyczącej prowadzenia rodzinnego domu pomocy zawartej między gminą, a osobą fizyczną albo podmiotem uprawnionym, prowadzącymi rodzinny dom pomocy. Zatem umowa ta określa faktyczne koszty funkcjonowania tej placówki. Gmina w przypadku skierowania danej osoby do rodzinnego domu pomocy przekazuje odpłatność określoną w umowie za pobyt każdej osoby skierowanej do rodzinnego domu pomocy.

Należy podkreślić, iż odpłatność za pobyt w rodzinnym domu pomocy ponoszona jest jak w przypadku odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej - w pierwszej kolejności z dochodu osoby przebywającej w rodzinnym domu pomocy, w dalszej kolejności ze środków osób bliskich zobowiązanych do ponoszenia odpłatności, a w ostatniej kolejności od gminy, która skierowała osobę do rodzinnego domu pomocy. Biorąc pod uwagę, iż pobyt w rodzinnym domu pomocy ma być alternatywą do kierowania osób wymagających wsparcia całodobowego

do domów pomocy społecznej, wskazane jest, aby odpłatność za pobyt w rodzinnym domu pomocy była analogiczna jak w przypadku odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej (tj. z uwzględnieniem odpłatności mieszkańca, osób bliskich oraz gminy).

Ponadto mając na względzie uproszczenie i uelastycznienie przepisów dotyczących kierowania do rodzinnego domu pomocy, projektowane rozporządzenie wprowadza przepis mówiący, iż w przypadku gdy osoba zobowiązana do ponoszenia odpłatności za pobyt w rodzinnym domu pomocy deklaruje ponoszenie pełnej odpłatności za pobyt w domu, nie ustala się sytuacji dochodowej tych osób. Dotyczy to zarówno mieszkańca domu, jak i osoby bliskiej zobowiązanej do ponoszenia odpłatności. O wprowadzenie powyższego przepisu wnioskowały podmioty prowadzące rodzinne domy pomocy. Przy czym w sytuacji takiej nadal konieczne jest przeprowadzenie wywiadu środowiskowego w celu m.in. ustalenia czy osoba spełnia kryteria do skierowania do tej formy wsparcia oraz konieczne pozostaje wydanie decyzji administracyjnej o skierowaniu do rodzinnego domu pomocy.

W § 8 i 9 projektowanego rozporządzenia unormowano kwestie związane z nadzorem prowadzonym przez kierownika ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych nad rodzinnym domem pomocy. Utrzymano wymóg przeprowadzania kontroli co najmniej raz na pół roku oraz możliwość przeprowadzania kontroli doraźnych w sytuacji np. składanych skarg. Projekt rozporządzenia określa kwestie związane ze sporządzeniem protokołu pokontrolnego oraz zaleceń pokontrolnych, jak również możliwych konsekwencji w przypadku nie zrealizowania zaleceń.

Uzupełniono przepisy rozporządzenia o kwestie związane z koniecznością zawiadomienia o planowanej kontroli (§ 9 ust. 1 i 2 projektowanego rozporządzenia), przy czym konieczność zawiadomienia o kontroli nie dotyczy kontroli doraźnej. Uzupełniono również przepisy o kwestie związane ze wskazaniem podmiotu, który jest właściwy do przeprowadzania kontroli w sytuacji kiedy rodzinny dom pomocy działa na podstawie 52 ust. 2b ustawy o pomocy społecznej tzn. w sytuacji kiedy gmina zawarła umowę na prowadzenie rodzinnego domu pomocy na terenie gminy sąsiadującej – uprawniony do kontroli jest kierownik ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych właściwy dla gminy, która zawarła umowę na prowadzenie domu, o której mowa w art. 52 ust. 2b ustawy o pomocy społecznej. Projekt rozporządzenia określa kwestie związane ze sporządzeniem protokołu pokontrolnego oraz zaleceń pokontrolnych, jak również możliwych konsekwencji w przypadku nie zrealizowania zaleceń.

Brak jest alternatywnych możliwości osiągnięcia celu projektu za pomocą innych środków z uwagi na uregulowanie zagadnień, których dotyczy projekt, w rozporządzeniu.

Zgodnie z § 10 projektu przewiduje się, że rozporządzenie wejdzie w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Projekt rozporządzenia nie podlega procedurze notyfikacji aktów prawnych określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projektowana regulacja nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowane rozporządzenie nie będzie miało wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców.

Projekt rozporządzenia nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt rozporządzenia nie stwarza zagrożeń korupcyjnych.